

Јеромонах др Иринеј Буловић

ВУК И ЦРКВА

— Поводом 200-годишњице рођења Вука С. Караџића —*

— *Професоре Буловићу, с обзиром да велики број српских исељеника живи у Америци, Канади и Аустралији које је дубоко везано за црквено и језичко Вуково наслеђе, реците нам колико је то наслеђе важно не само данас, већ и за сутра?*

— Ако се изразом *црквено и језичко, Вуково наслеђе* из Вашег питања жели изједначити Вуково наслеђе са *целокупним* црквеним и језичким наслеђем нашег народа, онда ја не могу да га прихватим. Вуково наслеђе јесте, додуше, огромно и од изузетнога је значаја у историји наше књижевности и културе уопште, али то, строго узевши, није црквено наслеђе. У Вуково црквено наслеђе би се, колико ја разумем, могао убројати, и то условно, његов превод Новог Завета, као и текстови који описују црквене и верске прилике, веровања и обичаје у Срба, а написао их је или пак сабрао Вук.

Вуково наслеђе није, даље, истоветно ни са језичким наслеђем српског народа: оно прво само је *део* или *етапа* овога другог. Векови деле Вуково доба од доба Светога Саве, оца српске књижевности, и од доба светих Гирила и Методија, отаца општесловенске, па и српске, писмености и културе, а и нас, ево, већ готово два века деле од Вукова доба. Вук није зачетник него настављач, генијалан да, али ипак само настављач. Исто тако, он није крај и циљ већ подстрек и позив на прегнућа. У томе управо и видим важност Вукова наслеђа, „не само данас већ и за сутра“.

— *Шта значи језик за један народ?*

— Теолошки гледано, језик је *Божји дар* човеку, а самим тим и народу као саборној личности, односно органски сједињеној и духовно хомогеној целини. У културном и духовном погледу, језик је *творевина и израз народне душе*: нема немуштих народа ни националних или „ненародних“ језика. Има, међутим, „међународних“ језика, што ће рећи језика којима се служи више народа као својим језиком. То је доказ да језичка посебност нема у обликовању народносне свести онај значај који јој је придавао Вук. Али његова заслуга јесте то што је као мало ко пре и после њега нагласио органско

* Текст интервјуа датог часопису *Матице исељеника Србије „ЗАВИЧАЈ“* и објављеног, у скраћеном облику, у „Завичају“, књ. 34, бр. 319—326, Београд 1987, стр. 54—56.

јединство и прожимање између народа и језика којим тај народ говори. Он је осећао живо и дубоко да језик није само оруђе или средство, једно од многих, које народ „бира“ или „узима“ споља за своју употребу.

На жалост, данас међу нама има много таквих који на сва уста хвале и славе Вука, а истовремено скоро сваком својом реченицом поричу вредност и важност том основном Вуковом осећању (то су они којима најбоље и оптимално звучи подједнако „вуковски“ и „нашки“...). Вук није имао длаке на језику када се разрачунавао са својим идејним противницима. Али тај „страшни мегданија“, тај немилосрдни критичар „тешке руке“, чија „безобзирна, уништавајућа реч“ увек „изазива страх и покопава жртву“ (Меша Селимовић), био би данас, уверен сам, беспопштеднији према многим који се њиме заклињу на неком „дрвеном“, вештачком језику...

— *Имајући на уму историјско наслеђе, црквено и Вуково наслеђе које је на први поглед у супротности, јер је Вук увођењем народног језика у књижевност кренуо другим стазама, српско исељеништво је целокупно ово наслеђе прихватило као трајну спону и везу за завичај, па би било занимљиво чути како Ви видите ове, на изглед, поларизоване вредности културног наслеђа?*

— Мени се чини да је наше, српско исељеништво потпуно у праву када се везује за прадедовску земљу прихватањем целокупнога духовнога наслеђа своје Цркве и свога народа, а да греши свако ко у црквеном и народном, у предвуковском „славеносрпском“ и вуковском „чисто народном“ наслеђу види „поларизоване вредности“. Наша перспектива, и у отаџбини и у расејању широм света, мислим да не би требало да буде или Вук или оно пре Вука, него и Вук и оно пре Вука. Уосталом, наш данашњи књижевни језик, наша савремена књижевност и култура нису више „вуковске“ у дословном смислу него су синтеза свих наслеђених и новонасталих елемената.

Узмимо за пример само језик! Као што сви знамо, Вук је веровао да се књижевни језик не сме разликовати од народнога: да треба писати онако „као што говоре Србљи по селима“ или „као што говоре орачи и копачи, свињари и говедари“, по његовим сопственим речима, или да треба писати „по правилима бабе Смиљане“, како су Вуково начело карикирали његови противници. Он нипошто није прихватао било какву вредност тадашњег књижевнога, „славеносербскога“ језика, иако то, објективно узевши, није био ни мртав ни потпуно извештачен језик већ стандардни језик образованих слојева српскога друштва у Аустроугарској, „грађански језик“, „чистији неголи простонародни говор“, али „једноставнији и разумљивији неголи црквени језик“ (Теодор Јанковић Миријевски, у мемоару упућеном аустријском цару Јосифу 1781. године). У крајњој линији, ако језик којим „говоре Србљи по селима“ јесте народни језик, онда и језик којим се у исто, Вуково време служе „сва просвећенија духовна и световна лица у своме општењу“ (исти), особито по градовима, такође представља народни језик. Јер, народ није само сеоско становништво већ и Вуку непоћудна „виша класа“. Али Вук, као

доследни противник еволуције, а присталица и стегоноша или „человођа“ револуције, иде и знатно даље: не одбацује само стари црквени, словенски језик који беше већ прилично прилагођен живом, говорном српском у форми „славеносрпскога“ језика, него одбацује и српски који је прожет или обогашен старим, црквенословенским наслеђем. Другим речима, не одбацује само митрополита Стратимировића, Доситеја Обрадовића, Милована Видаковића, него одбацује и Гаврила Стефановића Венцловића, Лукијана Мушицког, па, делимично и посредно, и самога Његоша, чији језик у *Горском вијенцу* — да и не говоримо о *Лучи микрокозма* — нипошто није био „чисти простонародни“ језик. Вука није поколебала ни арбитража „оца славистике“, Добровскога, који је Србима препоручивао „средњи слог“ (*stilus medius*), синтезу традиционалнога црквенога и обичнога разговорнога језика, дакле, напоредо са језиком села (*Dorfsprache*), и „отменији језик“ (*eine edlere Sprache*).

Али већ је сâм Вук, радећи на преводу Новог Завета, био принуђен да себе демантује и да у пракси, ћутке, прихвати начело „средњега стила“, односно да призна недовољност простонародног језика за богословље, философију, науку... Јер, тај језик не поседује речи за изражавање апстрактних појмова („умозрителних мисли“, како је, нимало вуковски, али веома лепо говорио умни и учени Лукијан Мушицки), акамоли за изражавање најтананијих појмова из теологије Светога Јована Богослова или Апостола Павла, којима су аутентично протумачене најдубље истине Јеванђеља Христова. Стога Вук признаје да је у преводу употребио 49 старих, црквенословенских речи које је сматрао лако разумљивим и за своје савременике, 47 чисто „славенскијех“ и 84 сопствена неологизма. А његов савременик, др Јован Стејић, у својој рецензији Вукова Новог Завета (1849), констатује да таквих речи у преводу има кудикамо више но што је Вук био вољан да јавно призна. По пронициљивом и сасвим тачном запажању Стејићевом, Вук није превео Нови Завет на „чисто народни“ српски језик, али га је превео на прави и диван српски језик.

Тако је, дакле, и у језичкој пракси самога Вука *живот* био јачи од *идеологије*, а традиција или „целокупно наслеђе“ је превагнуло над Вуковим народњачким чистунством и оштром поларизацијом „или-или“. Зашто би онда било потребно да ми данас будемо већи римокатолици од римскога папе, то јест, опростите, већи вуковци од Вука? Поготову пак што је сав потоњи развитак српскога језика, све до данас, текао баш у *знаку интеграције*, у знаку постепеног урастања нове („вуковске“) традиције у наслеђену целину духовно-културнога стваралаштва и израза.

Илустрације ради напомињем да је већ споменути Вуков савременик Стејић набројао десетине, па и стотине речи које Вук није унео у свој *Рјечник* јер се не „чују у народу“, а које су ипак биле у употреби, усменој и писменој, код образованих: данас је и наш свакодневни говор, да и не помињемо писану реч, просто незамислив без готово свих тих речи и без хиљада других, сличних, „књишког“, а често и непосредно црквеног порекла. Чак и данашњи жаргон текуће политике, иначе најудаљенији и од Вукова народско-језичког

стандарда и од претходног историјског наслеђа у „плетенију словес“, црпи из непресушног извора ћирило-методијевског и светосавског језичког блага: тако, на пример, читамо у новинама како тај и тај кандидат јесте, а тај и тај није *морално-политички* *подобан* за ову или за ону функцију у друштву. (Дакле, не *прикладан*, или *подесан*, или *адекватан*, или *дорастао*, или *достојан*, него *управо подобан*; та, за „световне“ или — опет старина! — „мирске“ средине вековима „мртва“ реч у ствари је непрекидно живела, од покрштења наших давних предака па до овога часа, бар по нашим манастирима. А ево и мало горке шале: много нас је данас споља *преподобних*, а изнутра за све *неподобних*...).

— *Шта је по Вама, онда, пресудно за идентитет једног народа, осећање свеколике традиције или осећање језика?*

— Разуме се, осећање свеколике традиције. Пример за то су управо наши исељеници у прекоморским земљама: многи од њих слабо владају језиком својих очева и дедова, а неки га уопште и не познају — па ипак, огромна већина њих се осећа као органски део нашега народа и, на духовном и егзистенцијалном плану, стварно то и јесте.

— *Зна се да је Црква била Вуку прва школа за описмењавање, да му је она пружила духовни развој; у чему Ви видите да је он био тумач и предводник свога народа а такође и настављач мисије Српске Православне Цркве у народу?*

— Почећу да одговарам од краја Вашег дводелног питања. Мислим да Вука, без обзира на његову величину и на његов допринос нашој култури, не можемо назвати *настављачем мисије Српске Православне Цркве*. Мисија сваке праве Христове Цркве, па и наше, Српске, по самој својој суштини и по самоме своме садржају *непоновљива је и незаменљива*. Црква, једноставно, нема и не може да има настављача. Где изостане специфично њена мисија и акција, ту настаје или духовно празан простор или простор за другачије духовне — или бездуховне — садржаје: религијске или псеудорелигијске, идеолошке, културне (са култом или без њега!) и тако даље...

А сада се враћам на први део Вашег питања. Да, Вук је заиста био *тумач и предводник* свога народа, и то ретко значајан тумач и ретко одлучан предводник. Његова реформа правописа и књижевног језика, његов сакупљачки и књижевни рад — све је то оставило неизбрисиви траг у култури српскога народа и, у већој или мањој мери, у култури других јужнословенских народа. Такође је његов превод Новог Завета одиграо велику улогу у пастирском делању свештеника Српске Православне Цркве и у духовном просвећивању њених верника. Јер, све до појаве новог, од стране Цркве израђеног и одобреног превода (1984), Вуков превод је, упркос своме приватноме карактеру и својим недостацима, био незаобилазан и драгоцен — испрва као једини постојећи, а доцније као језички и стилски најлепши.

Захвално признавање и величање Вукових заслуга нипошто, међутим, не би смело да нас одведе до неодмерене апсолутизације и некритичке фетишизације његовога дела, а још мање до ропског и идолопоклоничког односа према њему. *Вук тумач* и *Вук предводник* не може значити *Вук неприкосновени ауторитет*, *Вук почетак* и *крај*. Таквим односом према њему у ствари бисмо порекли „чудо што се зове Вук“ (*Меша Селимовић*) и, уместо критичке процене, стваралачке примене и одговорног развијања свега онога што је у његову делу од незастариве вредности, као и обрнуто, беспоговорног напуштања свега онога што је у њему условљено временом, Вуковим темпераментом, узаврелом атмосфером његове „културне револуције“ и духовнога грађанскога рата, утицајима са стране (Копитар и Беч!) и — рецимо отворено — недовољношћу његовог образовања, па самим тим и превазиђено, изабрали бисмо једносмерни и зато опасни пут ускогрудих и духовно кратковидих „вуковаца“. Лично сам уверен да „вуковство“ таквих „вуковаца“ може проузроковати далеко погубније последице по културни напредак нашега народа него што би их проузроковала — да је до ње дошло — победа негдашњих Вукових противника, који, уосталом, „нису били незналице ни дилетанти, ни идиоти, већ учени и способни људи“ (*Меша Селимовић*).

Због свега овога што рекох или макар наговестих одговарајући на ваше сложено — сложено и у дословном и у преносном смислу! — и зато тешко питање, сматрам да је крајње време да превазиђемо трагичну и кобну поделу наше интелигенције из прошлог века, поделу на „вуковце“ и „антивуковце“. Данас таква подела — а она тиња међу нама и дјекад се ту и тамо распламса — није више само анахронизам; данас је она духовни злочин, боље рећи духовно самоубиство. Не може се у наше дане бити или за Вука или против Вука него се мора бити истовремено *и за и против Вука* — *за Вука* тумача народнога духа и народних стремљења; браниоца изражајне снаге и чудесне лепоте животога народнога језика; коначног остваритеља замисли Саве Мркаља и многих других о упрошћавању српскога правописа; неуморнога сакупљача усменога народнога стваралаштва и веродостојнога сведока живота и обичаја нашега народа „сва три закона“; а *против Вука* романтичара и екстремнога народњака, који за „народ“ признаје само „Србље по селима“; једностранога заступника једног јединог наречја као могућега српскога књижевнога језика, који нема довољно осећања за целину народа и његова језика; недовољно образованог и недовољно скромношћу и трезвеношћу украшеног оспораватеља не само целокупне српске књижевности и учености његова доба већ и васцеле величанствене средњовековне и новије српске књижевности и културе пре њега, који нема чула за традицију, за историјски континуитет и културни идентитет свога народа; недовољно критичног и недовољно далековидог усвојитеља туђих мисли и замисли (по *Александру Белићу*, „тешко је рећи где престаје Вук, а где почиње Копитар...“) и несвеснога саучесника у спровођењу тадашње бечке политике верскога, културнога и политичкога одвајања Срба од Русије и од православног Истока уопште.

Укратко, само у контексту наше целокупне историје сагледани и критички или стваралачки примењени Вук јесте и биће *живи Вук*, тумач и предводник свога народа, па, самим тим, и чинилац у мисији Православне Цркве у српском народу.

— Да ли је такво разумевање Вука допринело да овај геније почива у порти Саборне београдске цркве?

— Претпостављам. Готово сам сигуран.

— Можете ли нам нешто више рећи како је изгледало народно и црквено изражавање пијетета приликом полагања Вукових остатака?

— На жалост, не могу. Пближе не знам, а да говорим о томе насумце — не бих желео. Али можда ће за ваше читаоце бити занимљиво да сазнају како је наш Богословски факултет у Београду одао пошту Вуку у овој његовој јубиларној години.

Наш Факултет организује сваке године по један (најмање један) богословски симпозион. Тема овогодишњег редовног Симпозиона гласила је *Језик Цркве* и била је непосредно надахнута основним питањима која нама, данашњим хришћанима и теолозима, намеће Вуково име и дело. На Симпозиону је та тема разматрана, разуме се, свестрано, са различитих теолошких становишта (библијског, патролошког, литургичког, пасторалног и тако даље), али и са позиција теолошкога и културолошкога вредновања Вукове делатности и заоставштине. Тако је предавање г. *Миладина Бојића*, књижевника из Београда, било посвећено теми *Вукова језичка реформа и Црква*, а њега су пратила научна саопштења двојице професора нашега Факултета — прво на тему *Гаврило Стефановић Венцловић и Вуков језик* (др *Атанасије Јевтић*) и друго на тему *Народни језик у Цркви* (др *Димитрије Калезић*). Осим тога, последњег дана Симпозиона, 1. јула 1987, вођен је и „разговор за округлим столом“ о Вуковој језичкој реформи и њеноме значењу за духовну културу српскога народа (учесници: др *Амфилохије Радовић*, *Миладин Бојић* и моја маленкост). Ако Бог да, сав материјал са Симпозиона биће штампан у *Богословљу*, часопису нашег Факултета, и као засебан зборник.

— Да ли су онда и да ли још увек постоје у крилу Српске Православне Цркве отпори Вуковом језику, реформи, и мислите ли да ће и значајно уместо црквенословенског у цркве и српске манастире ући у употребу у богослужењу народни језик?

— Опет сте ми поставили много питања у оквиру једнога сложеног питања! Стога сам, ево, у невољи: ако одговорим сасвим кратко, нећу, бојим се, бити довољно јасан, а не искључујем ни могућност да мој одговор буде погрешно схваћен; с друге стране, опет, опсежан и аргументован одговор би наш разговор лако претворио у — читаву књигу... Али да покушам неким средњим путем!

На ваше прво питање одговорио бих овако: било је у Српској Православној Цркви — и у тадашњој самосталној Карловачкој Митрополији и, можда нешто мање, у области Цркве на подручју тада младе кнежевине Србије, као и у другим српским црквеним покрајинама различите јурисдикције — жестоког отпора према Вуковој реформи и Вуковом језику. Спорови из тога времена, између црквених великодостојника и учених црквених људи, са једне стране, и Вука и његових присталица са друге, довољно су документовани и, верујем, познати свима нама, па се на томе не бих задржавао. Морам, међутим, да објасним нешто: Црква у свему томе, насупрот веома раширеној предрасуди, *није била против употребе живог народнога језика*. Вукове претече у употреби народне речи били су, уосталом, махом људи Цркве, свештена лица, најчешће монаси (Гаврило Стефановић Венцловић, Доситеј Обрадовић, Сава Мркаљ и толики други). Исто важи и за реформу правописа: и њу су пре Вука извршили они, а он ју је само довео до краја и изборио победу новоме правопису у јавности. Оно против чега су одлучно били црквени људи, без изузетка, јесте лакоћа са којом је Вук одбацивао наслеђе, традицију, вековима изграђивани и неговани пребогати језик Цркве, језичку везу са минулим столећима, све тамо до Светога Саве и даље до свете Солунске Браће. То се односи и на правопис: нови, упрошћени правопис зацело би однео превагу над „салом дебелог јера“ и без Вука (то се, уосталом, неизбежно десило и у Руса и Бугара), али су се наши црквени традиционалисти итекако плашили, и то не без разлога, вуковске „ситне позајмице“ из латиничнога писма (слова *j*) јер су добро знали да Аустрија још од времена Марије Терезије свим силама ради на томе да им наметне латиницу, црквену унију и све оно што би их на крају крајева одвело до пуне верске и националне асимилације са римокатоличким „аустријским Словенством“. И уопште, „данас је лако и једноставно одбацивати разлоге Стратимировићеве и круга око њега“, да се опет послужим речима Меше Селимовића, „али за време и ситуацију о којој је реч, њихови разлози имају и свој корен и своје оправдање“.

Још нешто морам да напоменем: свети Ђирило и Методије нису били обични преводиоци са једнога језика на други; они су били, умногоме, и *ствараоци* словенскога језика. Јер, ако се Вук, бескомпромисни идеолог народног израза, приликом преводбења библијских текстова нашао у тако тешком положају да је био принуђен да посегне за „славенскијем ријечима“, какав ли је тек био положај свете Браће када је требало преводити узвишене појмове и истанчане изразе из тих текстова на језик примитивних, чисто варварских племена, на језик без писма, без културе, без „умозрителних мисли“? Тако је књижевни језик свих Словена од самога свога почетка био непосредна копија најразвијенијег и најбогатијег језика у нашем културном озрачју — грчког. У томе је његова огромна предност (за већину наших савременика ово је, може бити, изненађујуће тврђење, али њему у прилог сведоче све историјске чињенице) над западноевропским језицима, који су у самој ствари копија копије — изграђени су на основу латинског, а он на основу грчког. Отуда раскинути са ћирило-методијевском прошлосту, од-

носно са исконским словенским језичким и књижевним благом, сачуваним углавном у Цркви или бар под њеним утицајем, за словенске народе — а и ми смо један од њих — значило би, неминуовно, почети све од почетка, готово од ничега, и поново прелазити једанпут већ прелажени пут „инкултурације“ језика, пут ка пуној „словесности“....

Наш Вук се, очигледно не слутећи ни домашај ни последице свога подухвата, осмелио на покушај таквога раскида. (Намерно велим *покушај раскида*, и то због тога што му је само делимично пошло за руком да га и оствари.) Лично сматрам да је то била грешка — голема, штавише кобна грешка. Ни Руси ни наши источни суседи Бугари нису учинили тако нешто. Напротив, и једни и други су постепено, упорно, смишљено и, по мени, мудро уобличавали свој књижевни језик у таквоме смеру да су у ризницу свог израза укључили и велики део древног општесловенског језичког блага, те данас располажу заиста изобилним изражајним могућностима, док се ми, данашњи Срби и Хрвати, код којих је победио Вуков концепт „чисто народнога“ књижевнога језика, можемо „похвалити“ у граматици атрофијом (мал’тене одсуством) партиципâ, у синтакси аналогним недостајањем партиципских конструкција, а у области лексике — *Речником страних речи и израза* вреднога Милана Вујаклије, у којем су објашњене десетине хиљада туђица које употрбљава наш иоле образовани земљак и савременик (као да смо у културну сферу ушли кад и извесни народи „трећега света“), а које су замениле све оне проскрибоване, исмејане и презрене „књишке“ речи из црквенословенског и српкословенског језика.

Овде, међутим, осећам потребу да замолим вас, а преко вас и читаоце *Завичаја*, да моје речи не буду погрешно протумачене: ја не поричем значај Вукове борбе, нити умањујем величину његове личности, нити, још мање, доводим у сумњу све оне позитивне плодове његовог реформаторског подвига које сам већ спомињао у овоме нашем разговору; ја, просто-напросто, покушавам да, колико сам у стању, на основу чињеница образложим и некадашњи и садашњи став црквене интелигенције према Вуковој реформи јер сте желели да о томе чујете и моје скромно мишљење. Самим тим, уосталом, што је Вукова реформа била усвојена од свих, јасно нам је да је она у датом историјском тренутку одражавала опште тежње или, у сваком случају, општу кризу.

У свему, па и у овоме, „вријеме је мајсторско решето“: оно је најпре ућуткало Вукове противнике, а затим је добрим делом демантовало и Вукова очекивања и приморало га на компромис са традицијом, на „средњи стил“ Добровскога. Данас нико, ама баш нико, није против употребе народнога језика у свим областима живота и културе, Цркве и друштва; али свако, ама баш свако, увиђа — насупрот Вуку, а у сагласности са Мушицким, Видаковићем, Стратимировићем и осталима — да се више не може заступати подударност књижевнога језика са такозваним „чистим народним језиком“. Ми данас не говоримо и не пишемо „славеносербским“ маниром, али ни вуковским, некултивисаним обликом језика. Јер, „одстрањивањем предрасудâ о забрањеним зонама и табу изворима, у језик се укљу-

чује све што живи као могући израз; огромно је повећан лексички фонд; у низу случајева, који на жалост нису сувише чести, остварује се дуго жељена могућност исказивања *умозрителних мисли* и савремене осећајности“ (*Меша Селимовић*).

Мислим да сам овим већ најавио одговор и на други део вашег питања: да ли ће народни језик „и званично“ ући у богослужбену употребу у нашој Цркви? Он је већ ушао у употребу, и увелико се употребљава, и употребљаваће се временом све више, иако се ту иде поступно и предострожно јер је потребно обезбедити добре и лепе преводе, а не смеју се допустити неодговорне и самоволне импровизације. И ја лично најчешће служим и Литургију и остала богослужења на српском. Али то не значи да ћемо црквенословенски предати забораву — кад устреба и где устреба, служићемо у нашој Цркви и на њему. Јер, Црква није тесногруда и искључива да би била само за оно што је старо или пак само за оно што је ново него је широкогруда и отворена — „као домаћин који износи из ризнице своје ново и старо“, како гласе Христове речи у Јеванђељу (*Матеј 13,52*).

— *Зашто је Црква била против употребе народног језика у цркви када баш Црква инсистира на разумевању богослужења? Можда постоје други разлози дугог одлагања увођења народног језика у Цркву који нису довољно до сада појашњени?*

— Одговор на ово питање садржан је, по моме мишљењу, у одговору на претходно питање.

— *Будите љубазни, ако то не прелази границе Ваше монашке скромности, па нам реците у коме сте својству Ви дали допринос преводу Новог Завјета?*

— Био сам члан комисије стручњака коју је образовао Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве у циљу израде новог превода.

— *Реците нам шта је Комисија Архијерејског синода Српске Православне Цркве у раду на доради Вуковог превода задржала, а шта потпуно изменила у Вуковом преводу Новог Завјета?*

— Комисија се, морам да вам саопштим ради потпуног увида у ствар, није бавила дорадом или прерадом Вукова превода. Исправка тога превода био је првобитни пројекат наше Цркве, још негде од почетка овога века. Он је доста дуго био „на дневном реду“ — отприлике, све до седамдесетих година. Али се у међувремену увидело да би то био веома мучан, а по свој прилици и јалов подухват, те се споменута комисија радије одлучила за *нови, сопствени превод*, непосредно са изворнога грчкога текста и са освртом на велики број постојећих превода на разне језике.

Током рада је највећа могућна пажња поклањана управо Вуковоме преводу. Он је, стриктно говорећи, послужио као образац

за нови превод, али само са чисто језичке стране. Гледало се да нови превод лексички и стилски што мање одступи од Вуковог, а где је то било оствариво — и да му остане једнак или сасвим сличан. Разлог за овакав поступак је лако разабрати: Вуков превод је по лепоти и по изражајној снази без икакве сумње право ремек-дело, „круна“ читавога његовога књижевнога рада, како је с правом тврдио Буро Даничић, а осим тога је, за разлику од сувопарних, у неким случајевима и потпуно беживотних, новијих професорских превода, већ одавно био освојио срце и душу народа. Комисија је, дакле, покушала да у највећој могућој мери задржи дух и слово, чар и патину Вукова превода.

Много штошта је, међутим, и изменила, и то из корена. Језички и стилски је осавременила, „уљудила“ и улепшала текст, ослободивши га баласта многобројних архаизама, турцизама, провинцијализама, неприличних израза и, пре свега, доста честих грешака у преводу, међу којима има и крупних. Што се тиче лексике, захватала је пуном мером из вековне ћирило-методијевске и светосавске ризнице, чувајући се крајности — с једне стране „народњаштва“ по сваку цену и, с друге стране, арахиčnosti по сваку цену.

— *Може ли се радом Комисије Архијерејског синода сматрати да превод Новог Завјета (штампан 1984) уистину представља најзад канонизирани превод Српске Православне Цркве, какве преводе остале цркве у свету имају већ вековима?*

— Превод Комисије Светог Синода није коначни, „канонизовани“ или „званични“ текст Новог Завета у Српској Цркви него огледни („пробни“) текст, предочен нашој црквено-културној јавности на критичку проверу. На основу приспелих примедби, а и на основу нових захвата саме Комисије, текст је већ ту и тамо ревидиран, односно побољшан. Када читава процедура провере буде приведена крају, биће приређено дуго очекивано „званично“ издање. (Свесно избегавам израз *канонизовани превод* из вашег питања јер у Православној Цркви нема ниједнога превода којем би био признат канонски ауторитет или нормативни значај изворника.) Надам се да коначно пречишћени, од Цркве благословени и признати текст превода нећемо дуго чекати.

— *И коначно, када и које су околности допринеле да се приступи овом допуњавању Вуковог превода и колико садашња допуна допушта да верујемо да она представља оставштину за будућност, а не само једну од безбројних варијанти превода?*

— Чини ми се да сам и на ово питање већ одговорио у одговору на ваше једанаесто питање.

— *Користећи Вашу љубазност, и време, питали бисмо Вас још нешто. Вук је у сакупљачком свом раду имао и много занимања за оне народне песме и умотворине које су у себи имале митски и религиозни карактер. Одакле је то митско и религијско у народним песмама долазило?*

— Митско и религијско у народним песмама је, по моме схватању, првобитног, архетипског карактера. Друго је питање шта је од свега тога хришћанскога порекла, а шта паганскога, претхришћанскога; у каквом су међусобном односу ти разнородни састојци и каква је вредност сваког од њих. Мислим да овде немамо простора за шире разматрање свих тих тема.

— Како оцењујете храбре ратнике — устанике српског народа, који су се из крвавих бојева са Турцима враћали Цркви са дубоким осећањем да их је она могла заштитити. Вишњићеви, Његошеви и Мажуранићеви јунаци то најбоље показују?

— Једна грчка изрека каже да треба прећутати оно што се лако подразумева. Зато је, чини ми се, најбоље да не причам о свом — и свих нас — осећању дивљења и благодарности према јунацима из ослободилачких ратова српског народа и о истом том осећању према нашој Цркви, њиховој надахнитељки.